

УДК 339.9:334.01

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-1-3>

Ороховська Л.А.

доктор філософських наук,
професор кафедри міжнародної економіки
Національного авіаційного університету

Кошетар У.П.

кандидат історичних наук,
доцент кафедри української мови та культури
Національного авіаційного університету

Orokhovska Liudmyla, Koshetar Uliana
National Aviation University

ЕКОЛОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ТНК В КОНТЕКСТІ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

ENVIRONMENTAL STRATEGIES OF TNCs IN THE CONTEXT OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті досліджуються онтологічні проблеми взаємодії природи і суспільства на етапі глобалізації, коли ідеологія споживацького суспільства призвела до глобальної екологічної кризи. Показано, що в XXI столітті, коли домінуючими гравцями в економіці та політиці стали ТНК, які часто вдаються до економії капіталовкладень в екологічну сферу, особливо в країнах третього світу, нехтуючи вимогами з охорони навколишнього середовища, необхідно визначити вектори та перспективи розвитку людства як планетарної соціоприродної системи та земної екоцивілізації. Для упередження екологічних проблем, які виникають у зв'язку з масштабами діяльності ТНК, необхідний як внутрішньокорпоративний, так і міжнародний контроль за виконанням екологічних норм та стандартів транснаціональними корпораціями.

Ключові слова: глобальні проблеми, екологічні стратегії, сталий розвиток, транснаціональні корпорації.

В статье исследуются онтологические проблемы взаимодействия природы и общества на этапе глобализации, когда идеология потребительского общества привела к глобальному экологическому кризису. Показано, что в XXI веке, когда доминирующими игроками в экономике и политике стали ТНК, которые часто прибегают к экономии капиталовложений в экологическую сферу, особенно в странах третьего мира, пренебрегая требованиями по охране окружающей среды, необходимо определить векторы и перспективы развития человечества как планетарной

социоестественной системы и земной экоцивилизации. Для предотвращения экологических проблем, возникающих в связи с масштабами деятельности ТНК, необходим как внутрикorporативный, так и международный контроль за выполнением экологических норм и стандартов транснациональными корпорациями.

Ключевые слова: глобальные проблемы, экологические стратегии, устойчивое развитие, транснациональные корпорации.

The article examines the ontological problems of interaction between nature and society at the stage of globalization, when the ideology of a consumer society has led to a global ecological crisis. It is shown that in the 21st century, when TNCs have become the dominant players in the economy and politics, which often resort to saving capital investments in the environmental sphere, especially in third world countries, neglecting the requirements for environmental protection, it is necessary to determine the vectors and prospects for the development of mankind as a planetary social systems and terrestrial eco-civilization. The development and consolidation of ecological consciousness as a form of social consciousness, we hope, can qualitatively influence not changes in the purpose, principles, sphere of activity of both a person and society and will lead to a new ecological dimension (progress) of modern civilization as a whole. Modern environmental problems is a consequence of the natural and historical process, which should enter the fairway of the unity of social and natural, harmony between the activities of society and the preservation of the environment. The social and philosophical analysis of these processes encourages the delineation of means, methods and methodology for solving the global environmental catastrophe, characteristic of the beginning of the 21st century, that aims to determine the vectors and prospects for the development of mankind as a planetary social and natural system and Earth eco-civilization. The study analysed and proved the link between humanistic, ecological values and social ideals; it is determined that the expansion of the sphere of human activity in the natural complex affects the acceleration of the greening of consciousness; carried out a socio-philosophical analysis of economic, natural and cultural activity, confirmed the hypothesis about the possibility of building and implementing the idea of harmonizing of sociological relations and the model of future eco-civilization in the context of the introduction of the concept of sustainable development.

Key words: global issues, environmental strategies, sustainable development, transnational corporations.

Постановка проблеми. Проблема взаємодії природи і суспільства має онтологічний характер, оскільки її загострення загрожує існуванню всього живого на планеті. Актуалізація поняття «всесвітній» щодо історичного процесу припадає на кінець ХІХ – початок ХХ ст. унаслідок нівеляції економічних та культурних національних особливостей, формування системи поділу праці на міждержавному рівні, зростання ролі ЗМІ у міжнародній комунікації.

У ХХ ст. існування капіталістичної та квазі-соціалістичної суспільно-економічних систем вплинуло на розвиток світового співтовариства як на процес, що зумовлений конкуренцією та взаємозалежністю. Зазначене вплинуло на напрями реалізації науково-технічної революції, а саме на кореляцію між матеріальним перевиробництвом та духовним регресом людини та людства загалом, що призвело до кризи екологічної свідомості. Ідеологія споживацького суспільства призвела до техногенного забруднення навколишнього середовища, що призвело на початку ХХІ ст. до глобальної екологічної кризи. Тому вирішення глобальних проблем на сучасному етапі стало не лише завданням, пов'язаним із окресленням векторів наукових пошуків у секторі взаємодії «суспільство – природа, а й головною

засадою як розвитку, так і існування цивілізації загалом.

Взаємодія суспільства та природи на початку ХХІ ст. характеризується невідповідністю технологічних засад розвитку економіки екологічним нормам та законам, загрозою загострення глобальної екологічної кризи тощо. Дослідження екологічної свідомості як частини суспільної свідомості дасть можливість визначення взаємозв'язку соціоприродних відносин із розвитком цивілізації як колективного суб'єкта природокористування. Аналіз впровадження екологічних засад умов виробництва, напрямів природоохоронної діяльності, взаємозалежності існування екологічного та соціального простору, генези глобальної екологічної проблеми окреслить її джерела та шляхи вирішення. Важливим є визначення в суспільній свідомості причинно-наслідкових зв'язків між природним та соціальним, що привертає увагу суспільства до вирішення екологічних проблем на мікро- та макрорівнях та формування екологічної свідомості. Останнє повинно стати кроком для усвідомлення людством своєї соціоприродної сутності в планетарному масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємодія суспільства і природи розглядалася значною кількістю вітчизняних та іноземних

науковців. Увага приділялася вивченню таких аспектів, як: природно-наукові (В. Вернадський), міждисциплінарні (Є. Одум, С. Шварц), соціально-філософські (Б. Єрасов, М. Мчедлова), перспективи екологічного розвитку цивілізації (Д. Медоуз, Е. Ласло, М. Месарович, Е. Пестель, Я. Тинберген, Д. Гарбор, Т. Монбріаль, Дж. Боткін, Е. Ельманджра, М. Маліца). Розглядалися проблеми генези цивілізації, антропогенезу, еволюції біосфери, методології природоохоронної діяльності тощо.

Мета статті. На основі аналізу соціально-економічних аспектів та теоретичних напрацювань у соціальній філософії, історії, історії економіки окреслити методологію вирішення глобальних проблем, притаманних початку XXI ст., коли домінуючими гравцями в економіці та політиці стали ТНК, визначити вектори та перспективи розвитку людства як планетарної соціоприродної системи та земної екоцивілізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні екологічні проблеми – це наслідок природно-історичного процесу, який повинен увійти у фарватер єдності соціального та природного, гармонії між діяльністю суспільства та збереженням навколишнього середовища.

Сучасним етапом розвитку світової спільноти стала епоха транснаціоналізації та глобалізації, що пов'язано з економічною глобалізацією та загостренням екологічного чинника. Зазначене впливає на прискорену трансформацію соціальної, технологічної сфери, форсованого дисбалансу у світовій економіці та загострення екологічної проблеми [1]. Остання проявляється у скороченні природних ресурсів, забрудненні та екстенсивному використанні навколишнього середовища. На зазначені процеси впливає як зростання економіки, так і демографічні процеси. У дослідженнях початку XXI ст. прогнозувалося збільшення населення на 50% за період 2000–2050 рр., а зростання світової економіки на 500% [2]. Більшість науковців наголошувала, що до 2030 р зростання населення зумовить зростання споживання продовольства та енергоносіїв на 50% (до 2050 року – на 70%), чистої води – на 30% [3]. Але у ці прогнози внесла корективу ситуація, пов'язана з епідемією COVID-19. Дослідження тенденцій впливу на економічну ситуацію у світі і визначення соціально-економічних втрат, яких зазнає світове співтовариство від пандемії цієї хвороби, ще в процесі наукового обговорення. Наприклад, дослідниця Д. Долбнева зауважує, що до наслідків для світової економіки можна віднести «падіння індексів бірж; суттєве зниження цін на нафту та уповільнення розвитку ринку металів; скорочення виробництва; суттєве зниження доходів авіакомпаній та мор-

ського транспорту, торгово-розважальних центрів, туристичної індустрії; зменшення доходів населення; зростання прибутків фармацевтичної промисловості та світової індустрії ігрових, освітніх та інших онлайн-додатків; зростання попиту інвесторів на менш ризикові активи. За такої ситуації вже відбувається зниження економічного зростання світової економіки (з 2,5 % до 0,6 %). У 2020 році на загальносвітовому рівні економічна ситуація буде близька до рецесії, збитки світової економіки можуть досягнути \$ 2,7 трлн» [4]. Голова Європейського центрального банку К. Лагард заявила, що Європа може відчувати економічний шок, подібний світовій фінансовій кризі 2008 р., якщо світові лідери запровадять скоординовані термінові заходи проти пандемії коронавірусу [5].

Зазначене передбачає актуалізацію екоосвідомості на рівні взаємодії «економіка-медицина-екологія» та виокремлює значення екологічної складової у розвитку міжнародних економічних відносин в умовах глобалізації. Пандемія спричинила процес певної консолідації при прийнятті рішень на рівні очільників урядів світу, органів місцевої влади з урахуванням пропозицій експертів, представників ТНК, громадянського суспільства щодо карантинних та посткарантинних заходів, спрямованих на проведення ефективної соціально-економічної та екологічної політики на мікро- та макрорівнях.

На думку вітчизняних дослідників, масштаби світового виробництва і споживання призвели до дисбалансу рівноваги суспільних і природних систем. Нищівний антропогенний вплив на природне середовище перевищений вдвічі, а «борг людства перед екологією прирівнюється приблизно в 4 трлн. дол. США» [6].

Провідним суб'єктом міжнародних економічних відносин є ТНК, які використовують наступні чинники макро- і мікрорівня: можливості та ресурси самої компанії; рівень конкуренції в галузі; країну розміщення, синтез міжнародних, національних, регіональних аспектів виробництва. Вигідні конкурентні позиції на світовій арені отримують, зокрема, завдяки негуманному використанню природних ресурсів і можливостей, не враховуючи екологічні наслідки. Щоб отримати конкурентні переваги, ТНК досить часто зменшують витрати на природоохоронні заходи, запроваджують новітні технології та збільшують масштаби перевиробництва, розміщують виробництво в країнах з дешевою робочою силою та з відсутністю контролю за виконанням екологічних норм та законів.

Враховуючи ці чинники у діяльності ТНК, пропонуємо свідоме застосування та впровадження засад екоосвідомості на наступних рівнях їх роботи: 1) використання синерге-

тичного підходу для виробництва, розробки, дослідження з урахуванням функціонування регіональної екосистеми; 2) при інтегруванні в межах однієї ТНК декількох видів виробництва використання єдиної багатоступеневої розгалуженої системи очищення та контролю викидів; 3) доступ до інформаційних і технологічних ресурсів, єдина система звітності та обліку як обов'язкова засада формування ефективної системи екологічного моніторингу на міжнародному рівні; проведення досліджень та впровадження специфічних (притаманних даній галузі) нових технологій виробництва, вдосконалення системи управління, які спрямовані на очищення оточуючого середовища.

Процес побудови екоцивілізації повинен враховувати процес транскордонного злиття і створення стратегічних альянсів. Зазначене уможливорює додаткове залучення капіталу на зарубіжних ринках, дозволяє ТНК отримати монопольне лідерство та взяти на себе всю повноту відповідальності за екобезпеку на глобальному рівні. Наприклад, загальна сума транскордонних угод зі злиття і поглинань збільшилася на момент 2014 року (відповідно за останні 20 років) в 10 разів [7]. Для нашого дослідження важливим є факт, що значна частина транскордонних поглинань та злиття відбулась в банківській сфері, хімічній промисловості, фармацевтичній промисловості, у сфері телекомунікацій та страхування. Понад 80% становлять транскордонні злиття і поглинання компаній з високорозвинених країн (США, Велика Британія, Франція і Німеччина) [7].

Транскордонні стратегічні альянси та подібні форми кооперації сприяють інтеграції зарубіжних підрозділів ТНК та підвищенню міжнародної мобільності капіталів, технологій, товарів, послуг. Це впливає на модернізацію економіки з урахуванням природоохоронних нормативів. Важливу роль ТНК у світовій економіці та їх істотний вплив на економічні та соціальні процеси відображають кодекси поведінки для ТНК в рамках ООН та ОЕСР, що є доповненням до наявних міжнародних норм корпоративної соціальної відповідальності, розроблених самими ТНК.

Аналіз доповідей Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) про світові інвестиції, які щорічно публікуються, дозволяє відстежити сучасні тенденції розвитку ТНК, а також той вплив, який справила на них глобальна фінансово-економічна криза. Згідно з даними ЮНКТАД, під контролем ТНК знаходиться половина світового промислового виробництва, 75% торгівлі сировинними товарами і 80% торгівлі технологіями, ліцензіями і ноу-хау [6]. Під контролем ТНК знаходиться до 90 % світового ринка

пшениці, кави, кукурудзи, 85 % ринку міді, 80 % чаю, 75 % бананів та каучуку [8].

ТНК у подальшому впливатимуть на економічне зростання і соціально-економічний розвиток світового господарства шляхом: створення нових робочих місць з гарантією прав трудящих, розширенням експорту, впровадженням заходів екобезпеки та збереження навколишнього середовища, сплати податків, трансферу капіталу і технологій, а також забезпеченням міжнародної співпраці. ТНК, здебільшого, намагаються стати вагомою частиною у країнах з перехідною економікою, або у країнах, що розвиваються. Зазначене надає можливість впроваджувати різноманітні моделі виробництва та інвестицій. Наприклад, ліцензування, аутсорсинг, франчайзинг, підрядне промислове і сільськогосподарське виробництво. Для означених країн ТНК надають можливості для певної інтеграції в глобальну економіку, покращення внутрішнього виробничого потенціалу, конкурентоспроможності на світовому ринку.

Процес глобальної конкуренції стимулює транскордонне злиття і поглинання компаній, спричиняє формування стратегічних альянсів, що форсує додаткове залучення капіталу і змінює правила конкурентної боротьби на рівні тактики та стратегії ТНК. Інновації та інноваційна діяльність стають основними факторами в конкурентній боротьбі ТНК і це набуває особливого значення в кризових умовах, коли ТНК намагаються не знижувати витрати на дослідження і розробки. Важливо на цьому етапі через рекламу та впровадження ідей формування екоцивілізації та екосвідомості впливати саме на інвестиційну та інноваційну політику ТНК.

Необхідно запровадити програму формування екологічної цивілізації та включити її до принципів комерційної дипломатії на основі діяльності організацій системи ООН. ТНК, завдяки базисним вимірам розвитку, таким як: переваги в забезпеченості та вартості природних ресурсів, кваліфікації робочої сили, рівня заробітної плати; амортизаційній політиці, зокрема, в нормах амортизаційних відрахувань; антимонопольного та трудового законодавства; в рівні оподаткування; стабільності валют будуть причетні до розвитку екобезпеки та стратегії сталого розвитку в умовах глобалізації.

На сучасному етапі необхідно створити систему економічно вигідних інституцій як для держав, так для ТНК, завдяки яким би вирішувалися проблеми регламентації та врегулювання екологічної діяльності ТНК на регіональному та міжнародному рівні. На сьогодні в системі інституцій ООН сформовано систему, яка не передбачає контролю діяльності ТНК, проте

притримується принципів комерційної дипломатії. ТНК в цій системі мають змогу відкрито захищати свої інтереси [9]. Зазначена система має розгалужену структуру, характеризується багатофункціональністю, є результативною для країн, що приймають або експортують транснаціональний капітал, також дозволяє ТНК збільшувати прибутки в тих країнах, де неінституційна система уніфікована з принципами ООН в сфері бізнесу ТНК [10, с. 11–13].

ТНК це основні виробники товарів, постачальники послуг, споживачі природних ресурсів, але саме вони найбільше забруднюють навколишнє середовище. Зазначене відбувається завдяки переносу «брудного» виробництва в кон'юнктурні з політичного та економічно розгляду умови. З метою мінімізації витрат виробляють і реалізують екологічно небезпечну продукцію, завдаючи шкоди навколишньому середовищу приймаючих країн. ТНК використовують відмінності правового поля розвинених країн і країн, що розвиваються, у першу чергу в інвестиційному та природоохоронному законодавствах. ТНК вдаються до економії капіталовкладень в екологічну сферу в країнах третього світу, нехтуючи вимоги з охорони навколишнього середовища. Наприклад, нафтогазова компанія Shell, яка в Канаді має високу оцінку екологів, а в Нігерії піддається критиці «зелених» активістів.

Зовсім іншою є тенденція, коли ТНК у приймаючій країні неухильно дотримується норм і стандартів корпоративної екологічної програми, ігноруючи низький рівень екологічної правової стандартизації нерозвиненого регіону. Екологічна свідомість у практиках ТНК формується на основі регулювання в природоохоронній сфері на міжнародному, національному та місцевому рівнях. Зазначимо пролонгований характер екологічної інвестиційної політики з точки зору повернення дивідендів. Тому стратегічні програми 5–20 років здебільшого включають широке фінансування підтримки екосистеми, завдяки переходу на екологічно виправдані технології («зелені технології»), на відміну від корпорацій з середньостроковим (3-5 років) і короткостроковим (1–3 роки) плануванням.

На сучасному етапі велика кількість найбільших ТНК керуються критеріями екологічного маркетингу при виробництві. Відповідно звіту Норвезької дорожньої федерації (OFV), доля ринку автомобілів у Норвегії збільшилась до 54,3% в 2020 р., порівняно з 42,4% в 2019 р. З урахуванням гібридних автомобілів, доля електрифікованих автомобілів в минулому році склала 83%. У 2020 году 76 789 автомобілів були повністю електричними з 141412 легкових

автомобілів, які було доставлено до Норвегії. Продажі електромобілів перевищили 50% в окремі місяці, але 2020 рік став першим роком, коли всі електромобілі перевершили загальний обсяг моделей з двигунами внутрішнього згоряння за рік в цілому [11].

2 січня 2021 р. Tesla оприлюднила дані про постачання і виробництво автомобілів за четвертий квартал 2020 року і повний 2020 рік. У четвертому кварталі 2020 року компанії вдалося виготовити і доставити рекордну кількість автомобілів – 179 757 і 180 570 відповідно, та майже вдалося досягти річної мети – 500 000 автомобілів за весь рік [12]. Загальна кількість електрифікованих автомобілів всіх категорій (BEV, PHEV, HEV, MHEV) на українському ринку майже близька до п'ятдесяти тисяч, і, станом на 1 жовтня 2020 року, досягла 49 618. Завдяки успішним «гібридним» місяцям частка автомобілів з паливно-електричною трансмісією перевищує частку чистих електромобілів у співвідношенні 25 556 проти 24 052. При цьому, частка реєстрацій нових автомобілів з числа гібридів зросла з 5 до 10%. В Україні активно почали купувати нові автомобілі з гібридною трансмісією, що в свою чергу позначилося на розриві між кількістю реєстрацій гібридів і електрокарів, майже в два рази. В третьому кварталі 2020 р. відбулися значні досягнення в лідерах чистих електрокарів серед марок, в результаті яких беззаперечний фаворит останніх років Nissan втратив близько 3% українського автопарку, які в свою чергу отримали Tesla і Renault [13].

Наступним прикладом екологізації свідомості є маркетингові стратегії ТНК (Apple, IKEA, Levi's, Coca-Cola тощо), які спрямовані на переробку використаних товарів, направляючи їх на вторинне використання. Значна частина ТНК стали публікувати в ЗМІ екологічну звітність, яка стосується оцінки природоохоронних наслідків корпоративної діяльності, що свідчить про затверджену програму суворого дотримання екологічних норм. Формування екологічної свідомості призвело до змін стратегій ТНК на рівні споживчого попиту на продукцію, що уособлює екологічні властивості, складові та імідж.

Висновки. У ході дослідження проаналізовано та доведено зв'язок між гуманістичними, екологічними цінностями та соціальними ідеалами; визначено, що розширення сфери діяльності людини в природному комплексі впливає на прискорення екологізації свідомості; проведено соціально-філософський аналіз економічної, природокористувальницької діяльності, що підтвердило гіпотезу про можливість побудови та реалізації ідеї гармонізації соціоприродних відносин і моделі майбутньої екоцивілізації в

умовах впровадження концепції сталого розвитку у наслідок поетапної діяльності міжнародного співтовариства у сучасних соціально-економічних та політичних умовах. Сучасна екологічна ситуація вимагає координації діяльності наукових, громадських, правозахисних організацій на міжнародному рівні, кореляції між соціально-економічним розвитком суспільства та невирішеністю екологічних проблем.

Характерною рисою початку XXI ст. став екологічно орієнтований попит свідомих споживачів у розвинених країнах, що стало певним стимулом для ТНК. У зв'язку з цим певні ТНК стали не лише вдосконалювати процес виробництва, а й використовувати екологічний фактор у рекламних акціях та конкурентній боротьбі, впроваджувати моделі міжнародної системи стандартів, екомаркування

товарів, екологічного маркетингу і менеджменту, екологічного обліку та аудиту, екологічної прозорості.

До напрямків в формуванні екологічної свідомості на рівні ТНК можемо віднести: міжнародну систему стандартів, екомаркування товарів, екологічний менеджмент і маркетинг, екологічний аудит, екологічну прозорість. Але діяльність ТНК, значною мірою, завдає шкоди навколишньому середовищу країнам, що розвиваються. Екологічні маркування враховуються корпораціями, проте не є обов'язковим. Зазначене актуалізує як внутрішньокорпоративний так і міжнародний контроль за виконанням екологічних норм та стандартів транснаціональними корпораціями. Для удосконалення екологічних програм ТНК необхідно впроваджувати інновації та екологічні технології.

Список використаних джерел:

1. Policies for Sustainable Forestry in Belarus, Russia and Ukraine / [Krott M., Tikkanen I., Petrov A., Tunytsya Y., Zheliba B., Sasse V., Rykounina I., Tunytsya T.]. Brill, Leiden-Boston-Köln, 2000. 174 p.
2. Туниця Т.Ю. Економічна політика збалансованого природокористування в умовах глобалізації (теоретико-методологічні аспекти): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини». К., 2007. 40 с.
3. Прокопенко О.В. Соціально-економічна мотивація екологізації інноваційної діяльності: монографія. Суми: СумДУ, 2010. 395 с.
4. Долбнева Д.В. Вплив COVID-19 на економіку країн світу. *Світова економіка та міжнародні відносини. Проблеми економіки*. 2020 № 1 (43). С. 20–26.
5. Коронавірус може призвести до масштабного економічного шоку в Європі. Лагард. URL: <https://suspilne.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-masstabnogoekonomichnogo-soku-v-evropi-lagard/>
6. Формування моделі управління природними ресурсами в ринкових умовах господарювання: монографія [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М.А. Хвесика]. К.: ДУ «ІЕПСР НАН України», 2013. 304 с.
7. Prokopenko O.V. The theory and methods for investigation of the processes synchronized dealing with ecological safety within economic system]. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2014. № 4. С. 182–191.
8. Ромашкин Т.В. Становление и развитие ТНК в условиях глобализации. Саратов: ООО Издательский центр «Наука», 2016. 160 с.
9. Організація об'єднаних націй. <http://www.un.org/ru/index.html>.
10. Лімонова Е.М. Кодекси корпоративної поведінки як один з методів регулювання діяльності філій ТНК. *Наука й економіка*. 2014. № 2. С. 175–181.
11. Более половины продаж новых автомобилей в Норвегии составили электромобили в 2020 году <https://hevcars.com.ua/reviews/dolya-rynka-elektromobilej-v-norvegii-uvlichilas-do-54-2020-godu/>
12. Tesla объявляет о рекордном 4 квартале 2020 года: во всем мире поставлено 180 570 электромобилей <https://hevcars.com.ua/tesla-proizvela-i-postavila-okolo-500-000-elektromobilej-v-2020-godu/>
13. Количество электрифицированных автомобилей в Украине вплотную приблизилось к 50 000 <https://hevcars.com.ua/reviews/v-ukraine-proishodit-gibridizacziya-avtomobilnogo-rynka/>

References:

1. Policies for Sustainable Forestry in Belarus, Russia and Ukraine (2000). Brill, Leiden-Boston-Köln.
2. Tunisia T.Yu. (2007) Ekonomichna polityka zbalancovanoho pryrodokoryctuvannia v umovakh hlobalizatsii (teoretyko-metodolohichni aspekty): avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra ekon. nauk: spets. 08.00.02 «Svitove hospodarctvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny» [Economic Policy of Balanced Nature Management in the Conditions of Globalization (Theoretical and Methodological Aspects)]. (in Ukrainian)

3. Prokopenko O.V. (2010) *Cotsialno-ekonomichna motyvatsiia ekolohizatsii innovatsiinoi diialnosti: monohrafiia* [Socio-economic motivation of greening of innovative activity: monograph]. Sumy: Sumy State University. (in Ukrainian)
4. Dolbnieva D. V. (2020) *Vplyv COVID-19 na ekonomiku krain svitu. Svitova ekonomika ta mizhnarodni vidnosyny. Problemy ekonomiky*. [The impact of COVID-19 on the economy of the world]. № 1 (43). S.20–26. (in Ukrainian)
5. *Koronavirus mozhe pryzvesty do masshtabnoho ekonomichnoho shoku v Yevropi. Lahard.* [Coronavirus could cause a major economic shock in Europe. Lagarde] Available at: <https://suspilne.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-mashtabnogoekonomichnogo-soku-v-evropi-lagard/>
6. *Formuvannia modeli upravlinnia pryrodnyymy recurcamy v rynkovykh umovakh hohpodariuvannia: monohrafiia* [za red. M.A. Khvecyka]. (2013) [Formation of a model of natural resources management in market conditions of management: monograph [ed. M.A. Hvecika] K.: DU «IEPCR NAN Ukrainy». (in Ukrainian)
7. Prokopenko O.V. (2014) The theory and methods for investigation of the processes synchronized dealing with ecological safety within economic system *Marketing and innovation management*. № 4. Pp. 182–191. (in Ukrainian)
8. Romashkin T.V. (2016) *Stanovlenye y razvytye TNK v uslovyakh hlobalyzatsyy*. [Formation and development of TNCs in the context of globalization]. Saratov: OOO Yzdatelskyi tsentr «Nauka» (in Russian)
9. *Orhanizatsiia obiednanykh natsii*. [United Nations] Available at: <http://www.un.org/ru/index.html>.
10. Limonova E. M. (2014) *Kodeksy korporatyvnoi povedinky yak odyn z metodiv rehuliuвання diialnosti filii TNK*. [Codes of corporate behavior as one of the methods of regulating the activities of branches of TNC]. *Nauka y ekonomika*. № 2. Pp. 175–181. (in Ukrainian)
11. *Bolee polovyn prodazh novkh avtomobylei v Norvehyy sostavyly elektromobylei v 2020 hodu* [More than half of new car sales in Norway were electric vehicles in 2020]. Available at: <https://hevcars.com.ua/reviews/dolya-rynka-elektromobilej-v-norvegii-uvlichilas-do-54-2020-godu/>
12. *Tesla obiavljaet o rekordnom 4 kvartale 2020 hoda: vo vsem myre postavleno 180 570 elektromobylei* [Tesla Announces Record Q4 2020 With 180 570 Electric Vehicles Delivered Worldwide]. Available at: <https://hevcars.com.ua/tesla-proizvela-i-postavila-okolo-500-000-elektromobilej-v-2020-godu/>
13. *Kolychestvo elektrifytirovannkh avtomobylei v Ukrainy vplotnuiu priblyzylis k 50 000* [The number of electrified cars in Ukraine is close to 50 000]. Available at: <https://hevcars.com.ua/reviews/v-ukraine-proishodit-gibridizacziya-avtomobilnogo-rynka/>